



## Olvasóink írják

### A szkeptikus TELAPO

A székesfehérvári Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló TELAPO c. kiadványa immár negyedik évfolyamába lépett. A TELAPO idei első száma a Szkeptikusok Első Országos Találkozója apropóján „szkeptikus dolgokkal” foglalkozik. A rendezvénynek A Szabadművelődés Háza adott otthont 1995. október 28-án.

Szkeptikus

# TELAPO

„Az ufológusok szinte minden héten szenzációs bejelentésekkel lepnek meg bennünket. A médiumok nagy részét (tisztelet a kivételnek) ellepik a legújabb csodaszerekről, intelligens plazmagömbökről, örökmozgókról szóló hírek, így a valódi tudomány számára alig jut hely vagy műsoridő. A baj az — amint Magyarai Béla egy rádióinterjúban kifejtette —, hogy a fiatalok csak ezekről értesülnek, ennek pedig beláthatatlan következményei lehetnek. Az UFO és egyéb „szakértők” — legalábbis a sajtóban megjelent információk szerint — már megoldottak minden problémát, tehát „hivatalos tudományra” valójában nincs is szükség. Az a furcsa helyzet állt elő — mondta dr. Almár Iván a SETI programmal kapcsolatban —, hogy a tudomány olyasmit keres, amiről az utca embere azt hiszi, már régen megtaláltuk.

A találkozó a kritikus gondolkodásra kívánta felhívni a figyelmet. Többen is hangoztatták előadásuk során: ne higgyük el mindazt, amit készen tálnak eléink. Dr. Beck Mihály akadémikus szerint a tudományos kutatás előfeltétele az egészséges kételkedés. Boyle első munkájának például ez volt a címe: „A szkeptikus kémikus”. Az üzleti alapokra fektetett tömegtájékoztásban ma már mindent lehet. Így az emberek egy része vagy mindent elfogad, vagy semmit. Ez

ellen tenni kell, ezért jött létre a Tényeket Tisztelők Társasága, és ezért van szükség e találkozóra hasonló rendezvényekre.

Staar Gyula a szkeptikus társaságról szólva elmondta, hogy nem egy agresszív mozgalomról van szó. Nem lehet mindent megcáfolni, hanem tanulni, tanítani kell. Azokat a szellemi alapokat kell létrehozni, amelyekről az ember maga is el tudja dönteni a hallott információ valóságtartalmát.

Bencze Gyula a lépcsőház felmosásához hasonlította ezt a tevékenységet. Amikor már éppen végeznénk a takarítással, jön valaki és összemáskálja, úgy-hogy kezdhetjük előről az egészet. Fárasztó dolog, de mocsokban nem lehet élni.” — írja Trupka Zoltán a találkozó krónikájában.

A szkeptikus TELAPO-ban olvashatjuk Ponori Thewrewk Aurél cikkét az 1954. október 25-i tűzgömb megfigyeléseiről, Nagy Zoltán Antal füstölgését holdhoroszkóp-ügyben, megtudhatjuk, honnan (nem) jönnek az UFOk, amelyek/akik természetesen a magyar nyelvtan szabályai szerint törnek az angol — talán ezért olyan nehéz az UFO-hívőkkel is szót érteni.

A TELAPO 1995-ös Krampusz-díját az imént említett ufónyelvtani híradás kapta, mely a Kurír 1995. december 16-i számának címlapját díszítette. A TELAPO címe: 8000 Székesfehérvár, Fürdő sor 3. (Mzs)

### Tartsunk bemutatót gyermeknapon is!

Tavaly év végén a Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgálóban csillagászati vetélkedőt rendeztünk alsó tagozatos általános iskolások számára. Az ötlet onnan eredt, hogy valamikor a múlt év elején meglátogatott bennünket egy második osztály. Minden érdekelte őket, nagyon okos dolgokat kérdeztek, és alaposan megizzasztották kérdéseikkel az előadót. A gyerekek sokmindenről hallottak már, még a relativisztikus tömegnövekedésről is tudtak.

A vetélkedőt Utazás a csillagokba címmel hirdettük meg a fehérvári általános iskolák alsó tagozatosai számára. Majdnem 50 csoport jelentkezett, alaposan felülmúlva elképzeléseinket. A jelentkezőknek feladatsort küldtünk, hogy a visszaküldött válaszok alapján hívassuk be a döntőbe a legjobbakat. A feladatok egyikeként le kellett rajzolni a TELAPO távcsövét. A cél természetesen az volt, hogy eljöjjenek és körülnézzenek nálunk. (A trükk bejött.) Szívünk szerint minden csapatot behívtünk volna, de kénytelenek voltunk tízben maximálni számukat, hiszen sem időben, sem térben nem bírtunk volna velük.

A vetélkedő célja nem az volt, hogy minél több speciális ismeretet húzzunk ki belőlük, hanem az, hogy halljanak, olvassanak a csillagászat alapjairól. Egy országSZerte jól ismert személyt — Horváth Andrást — hívtunk meg zsűrielnöknek. Menet közben a jó válaszokra apróbb ajándékokat kaptak a gyerekek. A Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló, a Magyar Asztronautikai Társaság Székesfehérvári Csoportja, a TIT Budapesti Planetárium, a Tertia Kiadó, az Élet és Tudomány, A Szabadművelődés Háza, a TIT Fejér Megyei Egyesülete, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat és Magyar Béla jóvoltából kaptak a csapatok jutalmat.

Május utolsó vasárnapja gyermeknap! Nálunk A Szabadművelődés Háza egész napos programmal várja ilyenkor a legkisebbeket. Az intézmény megtelik gyerekekkel, ami jó alkalom arra, hogy a csillagvizsgáló is nyitva tartson. Tervezzük, hogy egy apró emléklapot is készítsünk, melyet minden kiskorú látogató megkap. Nem részletes asztrófizikai információkkal akarjuk őket bombázni, hanem élményt szeretnénk szerezni nekik. A lényeg az, hogy tudjanak rólunk, halljanak valamit a csillagokról, a csillagászatról. Május 26-án a Hold épp első negyedben van, így este lehet bemutatni, égi kísérelőnk kiváló célpont.

Mindenkinek javasoljuk, hogy használja ki a lehetőséget, hiszen ez a korosztály még nincs elrontva, fogékony min-

denre. Sok sikert! (Németh László — Trupka Zoltán)

## Rudolftelepi hírek

Nem is olyan régen Borsod-Abaúj-Zemplén megye még a bemutató csillagvizsgálók paradicsoma volt. A rudolftelepi csillagda épülete is évek óta üresen áll. Nemrégiben kedvező híreket kaptunk a rudolftelepi csillagvizsgálóról, mely egyike hazánk iskolához kapcsolódó bemutatóhelyeinek.



Arany Gabriella, az iskolaszék elnöke most arról tudósított, hogy a csillagvizsgáló felújítására 50 ezer Ft-os támogatást kaptak a Soros Alapítványtól, így megtehetik az első lépéseket az újrainduláshoz. Továbbra is gondot jelent a csillagvizsgáló távcsővel való ellátása, így kérjük a közelben élő tagtársainkat, hogy lehetőségeikhez mérten segítsék a csillagda újraindulását. A segíteni szándékozók az alábbi címen jelentkezhetnek: 3742 Rudolftelep, József A. u. 43.



## Programajánlat

### MCSE-programok

**Budapest:** Keddenként tartunk ügyeletet a BME R Klubjában (XI. Műgyetem rakpart 9.) 18–21 óra között. Távcsőépitési tanácsadás, cserebere, előadások, a Budapesti Csoport találkozói.

**Pécs:** Az APCSE Csillagászati Klubja (Pécs, Szent István tér 17.) minden hétfőn 18 órától várja a tagokat.

**Szeged:** A Szegedi Csillagvizsgálóban tartjuk összejöveteleinket keddenként 18 órai kezdettel, derült idő esetén észlelés a Csillagvizsgáló kisebb műszereivel.

**Zalaegerszeg:** minden hónap első szombatján 18 órától várja a Zalaegerszegi Csoport tagjait és a környékbeli amatőr csillagászokat a Helyőrségi Klubban (Zalaegerszeg, Ady E. u. 1.)

**Figyelem!** Zsoldos Endre Négyszáz éves a Mira Ceti c. előadását április 30-án tartjuk az R Klubban, 19:00-tól!

### KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ GYÁRI OPTIKÁK

#### Ortho okulárok (24,5 mm)

4 és 5 mm	9800 Ft
6,7,9,12,5,18, 25 mm	8800 Ft

#### Plössl-okulárok (31,7 mm)

7.5,10,17,26 mm	10500 Ft
40 mm	11600 Ft

#### Erfle-okulárok (31,7 mm)

16 és 20 mm	14600 Ft
25 mm	17300 Ft

#### Barlow-lencsék

24,5 mm-es kihuzat	7600 Ft
31,7 mm-es kihuzat	8200 Ft

Mély-ég szűrő (22 mm)	12500 Ft
-----------------------	----------

**Megrendelhetők 1996. május 31-ig**  
**Szabó Sándor, 9400 Sopron,**  
**Baross u. 12. Tel:99/332-548**

**Hajdúböszörmény:** A Monolit Ifjúsági Klub minden héten kedden 18 órától tartja csillagászati összejöveteleit. Előadások, filmvetítések, derült ég esetén észlelés (cím: Újvárosi u. 13.).

### Külföldi programok:

**5. Internationales Teleskoptreffen Vogelsberg (ITV, május 15–19.).** A Vogelsbergi Távcsöves Találkozó a német amatőrök legnagyobb rendezvénye. Az észlelőtábor jellegű találkozó helyszíne a Stumpertenrod melletti futballpálya. Információ: Martin Birkmaier, c/o Intercon Spacetec, Gablinger Wg 9, D-86154 Augsburg, Tel.: 0821-414181

**Szept. 13–15. Internationales Teleskoptreffen (ITT);** az ausztriai amatőrök távcsöves találkozója Karintiában. Információ: Erich Weber, Bürgerländische Amateurastronomie, Neusiedlerstrasse 8, A-7000 Eisenstadt. E-mail: weber@zlsm03.arcs.ac.at

**Aug. 30–szept. 1. 15th European Symposium on Occultation Projects (ESOP).** Archenhold Csillagvizsgáló, Berlin. Információ: Archenhold-Sternwarte, Alt-Treptow 1, D-12435 Berlin, Németország

**Asztroturizmus — Mali Losinj.** A horvát tengerpart egyik gyönyörű szigetén kiváló észlelési körülmények várják az amatőröket, műszerkölcsonzési lehetőséggel, csillagászati programokkal. Információ: Jadranka Inc., Martinolic Valter – Astro-Tourism, Cikat 13, 51550 Mali Losinj, Horvátország.

**Júl. 29–aug. 17. International Astronomical Youth Camp 1996.** Az IAYC idei táborának helyszíne Coucouron, Franciaország. Részvételi díj: 890 DEM, jelentkezés: IWA e.V. c/o Gwendolyn Meeus, Schapenstraat 11, 3000 Leuven, Belgium

**Szept. 19–22. 1996 International Meteor Conference,** Apeldoorn, Hollandia. Részvételi díj: 195 DEM. Jelentkezés: Ina Rendtel, Gontardstrasse 11, D-14471 Potsdam, Németország. E-mail: jrendtel@aip.de



## Apróhirdetések

**Amerikai használt csillagászati optikák,** mechanikák, komplett távcsövek, szűrők, és ezer rengeteg más termék bizományi értékesítése. Néhány a hatalmas választékból: 80 mm-es Meade lencse, 60 mm átmérőjű napszűrő, 5-6 tagú, nagylátószögű (70 fokos) okulárok. Állandóan változó árukészlet, alacsony árak. Válaszboríték ellenében részletes listát küldök. *Szentaskó László, 1144 Budapest, Certő park 2/a., Tel: 164-1458 (este), 218-6888 (mh)*

**ELADÓ** egy 70/450-es orosz lőtéri refraktor fa szállítódobozzal, a hozzávaló masszív, háromlábú, összetolható állvánnyal. Irányár: 11 ezer Ft. *Nagy Gábor, 3594 Hejőpapi Kossuth u. 36. Telefon: (49) 351-387 (hétvégeken) E-mail: nagy@tigris.klte.hu*

**ELADÓ** 1 db vadonatúj VIXEN Great Polaris ekvatoriális mechanika (218 ezer Ft), 1 db Csatlós-féle, ezüstözött 200/1220 Newton-főtükör (12 ezer Ft), 1 db elliptikus segédtükrök (PARKS, lambda/6) kisteng.: 1,33" (9 ezer Ft), 1 db SOTEM 7x35 binokulár (7 ezer Ft). *Hegedűs Tibor, 6501 Baja, Pf. 766.*

**ELADÓ** 152/1524-es Telescopic gyártmányú tükör (35 ezer Ft), Zeiss ortho okulárok (f= 16, 26 mm), darabonként 5 ezer Ft. *Kedves György, 4264 Nyírábrány, Hajnal u. 23.*

**H-alfa szűrők** rendelhetők kedvező áron (10 Å sávszélesség, 1,25-es) Nap-protuberancia észleléshez; infrában lezár (CCD-hez is jó), minőségi garanciával, valamint Lumicon UHC szűrő és más IF széles- és keskeny sávú szűrők is rendelhetők. Érdeklődni Iskum Józsefnél (1041 Budapest, Rózsa u. 48.) vagy Habina József Parks dealernél lehet.

**ELADÓ** 35 mm-es Erfle-okulárok akciós áron, 8500 Ft-ért. 31,7 mm-es kihuzatban, 42 mm-es szemlencsével! Korlátozott számban. *Szabó Sándor, 9400 Sopron, Baross u. 12. Tel.: (99) 332-548*

**Csillagász érdeklődésű útítársat** keresek az USA-ba. Útíterv: New York, Kalifornia, Arizona, Mexikó. Telefon: 117-5022

**ELADÓ** 60/1130-as refraktor 15 és 3 mm-es okulárral; 1 db hegesztőüveg (90x110 mm),

2 db okulárra felszerelhető hegesztőüveg, 2 db NDK fotószűrő (vörös és füstszínű), 1 db iránytű. Gyári optikák: akromatikus objektív, okulárok. Kulin: A távcsövek házi készítése; 1 db holdtérkép. Irányár: 6000 Ft. *Gál Sándor, 1123 Budapest, Avar u. 13/15. Tel.: 265-1099 v. 265-2400/231 v. 190 (mh)*

**ELADÓ** Csatlós-féle főtükör 200/1200-as Newton-távcső állvánnyal, 2 db okulárral: 5 mm-es orthoszkopikus, 17 mm-es nagylátómezejű okulár. Ár: megegyezés szerint. *Rusz Attila, 3375 Mezőtárkány, Petőfi u. 28.*

**OLCSÓN ELADÓ** egy jó minőségű 15 cm-es komplett Newton-reflektor. *Cziniel Szabolcs, tel.: (1) 210-1230 (22-es szoba)*

Még nincs számítógépe?  
Van, csak nem működik?  
Vagy kinőtte a meglévőt?  
A megoldás: Tóth és Társai BT.

- Számítógépek egyedi igények szerinti kiépítésben
  - Meglevő gépek felújítása, karbantartása
  - Processzor, merevlemez csere, memóriabővítés
  - Hangkártya, CD-ROM installálás
  - Budapest területén 50 000 Ft feletti vásárlásnál ingyenes üzembehelyezés
  - Jogtisza szoftverek telepítése
  - Harver-szoftver szaktanácsadás
- Számítógépvásárlásnál a Magyar Csillagászati Egyesület tagjai számára a rendelkezésre álló összes szabadterjesztésű csillagászati programot és képet telepítjük (kb. 35 Mb)

A programokat és képeket 200 Ft lemezenkénti áron, vagy felbélyegzett, megcímzett válaszborítékkal együtt elküldött lemezekben is postázzuk.

Megrendeléseiket Tóth Tamás várja!  
1193 Budapest, Komjáti u. 15/a.  
Telefon/fax: 282-2685  
06-20-468-615  
E-mail: tta@iris.elte.hu

## **Könyvajánlat a Sky Publishing Corporation 1996-os katalógusa alapján**

A Sky and Telescope kiadója a nevezetes folyóiraton kívül egy sor érdekes kiadványt is forgalmaz. Az alábbiakban ezekből válogatunk, megadva a termékek katalógusszámát és árát. Ez utóbbira hivatkozva lehet a megrendelést lebonyolítani. A Sky Publishing Corporation címe: P.O. Box 9111, Belmont, MA 02178-9111, USA.

A kiadványok megrendelhetők a Libro Trade Kft.-től is (1656 Budapest, Pf. 126.).

**Binocular Astronomy** (Craig Crossen, Will Tirion). Alapvető észlelési útmutató binokulár-észlelők számára. 250 érdekes objektuot mutat be; a térképek határmagnitúdója 6,5. 224 o., **96360**... 24,95 USD

**Exploring the Moon Through Binoculars and Small Telescopes** (E.H. Cherrington, Jr.). 28 fejezeten át ismerteti a Hold-alakzatokat haladó észlelők számára. 229 o. **44911**...14,95 USD

**Uranometria 2000.0.** (Wil Tirion, Barry Rappaport, George Lovi). A komoly észlelők atlasza 332 ezer csillagot és 10 300 mély-ég objektumot tartalmaz, 9,5 magnitúdós határmagnitúdó mellett. 259 térképlap. Az északi és a déli rész ára egyaránt 39,95 USD. **9614X** Vol. 1. Northern Hemisphere to  $-6^{\circ}$ ... 39,95 USD. **96158** Vol. 2. Southern Hemisphere to  $+6^{\circ}$ ... 39,95 USD

**Observing Handbook and Catalogue of Deep-Sky Objects** (Christian Luginbuhl, Brian Skiff). Az egyik legjobb forrásmunka mély-ég észlelők számára. 2050 mély-ég objektumot mutat be  $-50^{\circ}$ -os deklinációig. 359 o. **56658**... 49,95 USD

**City Astronomy** (Robin Scagell). Észlelési tippek a fényszennyezett helyen élő városi észlelők számára. 176 o. **46751**... 18,95 USD

**Star Ware** (Philip S. Harrington). Az észleléshez szükséges kellékek áttekintése a távcsövektől az észlelőruhákig. 384 o. **76719** Paperbound... 19,95 USD

**Build Your Own Telescope** (Richard Berry). Öt különböző távcsőtípus építését bemutató „felhasználóbarát” kézikönyv. 276 o. **96042**... 19,95 USD

**How to Make a Telescope** (Jean Texerreau). Az egyik legjobb távcsőépítési kézikönyv. 424 o. **96042**... 19,95 USD

**The CCD Camera Cookbook** (Richard Berry, Veikko Kanto, John Munger). CCD-kamera építési tanácsadó. 176 o. **9641T** with 3½ DOS disk... 29,95 USD

**Astrophotography II** (Patrick Martinez). Az asztrofotózással kapcsolatos valamennyi alapvető elméleti és gyakorlati tudnivaló tárháza, sok asztrofotóval illusztrálva. 174 o. **96131**... 18,95 USD

**The Great Comet Crash** (John R. Spencer, Jacqueline Mitton). A Nagy Üstököska-rambol fényképekkel bőven illusztrált históriája. 128 o. **82747**... 24,95 USD

**The Giant Planet Jupiter** (John H. Rogers). A Jupiterről írt egyik legátfogóbb népszerűsítő munka. 421 o. **10088**... 89,95 USD

**Meteors** (Neil Bone). A meteorészlelők számára ajánlható egyik legjobb kézikönyv. 176 o. **46670**... 18,95 USD

## Térképajánlat

Az *égbolt térképe 2000.0* (Mapa oblohy — Sky Map — Himmelskarte 2000.0). Oldrich Hlad irányításával szerkesztette a prágai Csillagvizsgáló és Planetárium. Kiadja: Kartografie, Praha, 1995.

A csehországi népszerűsítő csillagvizsgálók évtizedes hagyománya a szépen kivitelezett, sokoldalúan felhasználható csillagtérképek kiadása. Manapság is még sok hazai amatőr használja az északi ég nagyméretű csillagtérképét, amely egyaránt jó szolgálatot tett a kistávcsöves objektumok felkeresésénél és az előadások, szakköri foglalkozások szemléltetésénél. Azonban épp nagy mérete következtében észlelés közben nehezen lehetett kezelni.

Most kisebb méretben, némileg megváltoztatott szerkesztéssel adták ki a szép kivitelű csillagtérképet. Két változatban kapható: az egyikben az északi és a déli égbolt egy oldalra került, a másikon a plakát nagyságú papír két oldalára nyomtatták a térképeket. Jelentős változás, hogy a teljes északi ill. déli térkép a pólusoktól az egyenlítőig terjed, az egyenlítői ill. ekliptikai csillagképeket pedig két szalagszerű térképen találjuk, mely a  $\pm 40^\circ$ -os deklinációig terjed.

A korong alakú térképek (planiszféra) átmérője 49,5 cm, az ekliptikai zóna két, 55,5×26,5 cm-es szalagon kapott helyet. Az égi háttér kék nyomású, ezen jól előtűnnek a színképtípus szerint színezett csillagok (ibolya-kék-fehér-zöld-sárga-narancs-vörös), a csillagképek határát finom vörös szaggatott vonal jelzi, a Tejút fehér. Minden egyéb jelzés és felirat fekete színnel van nyomva, és igen jól látható anélkül, hogy zavaró lenne. A fokhálózat deklinációban  $10^\circ$ -onként, rektaszenciában óránként van meghúzva. A kör alakú térképeken azonban a perem mentén egy hónapokra és napokra beosztott skálát is láthatunk. Ez azt jelzi, hogy a megfelelő rektaszenció mely napon dekl. éjfélkor. Így a csillagok, csillagképek láthatósága is közelítőleg meghatározható.

A térképek a  $6^m,25$  vizuális fényességig tüntetik föl a csillagokat, így összesen mintegy 8000 csillagot tartalmaznak; külön jelölik a többszörös, változó fényű, nóva és szupernóva csillagokat. A fényességet  $0^m,5$ -s közökkel jelölték. Megjegyzem, ez túlságosan részletes, hiszen 17 különböző méretű korongot kellett használni, és ránézésre inkább csak a magnitúdós méretkülönbségek különböztethetők meg. Kissé nehézkes a változók jelölése is.

A nem csillagszerű objektumok közül a térkép megkülönbözteti a nyílt- és gömbhalmazokat, az extragalaxisokat (vörös ellipszisekkel, három méretben, közülük a legkisebb a  $12^m,5$  körülieket jelenti!), valamint a galaktikus ködöket. Utóbbiakon belül színezéssel külön jelölték a planetáris ködöket (zöld gyűrű), a diffúz fénylő ködöket, a diffúz reflexiós ködöket és a szupernóva-maradványokat. A ködök látszó szögátmérőjét háromféle méretű gyűrű mutatja.

Az új típusú „cseh csillagtérkép” bizonyára épp olyan népszerű lesz — megérdemelten —, mint a ma már beszerezhetetlen elődje volt. Néhány apróbb hibáját azonban érdemes szóvá tennünk. A jelmagyarázatban nincs különbség az „egyszerű” csillagok és a csillagpárok között (utóbbiakat áthúzott korong jelöli). A csillagok görög kisbetűs, ill. Flamsteed-féle számjelzése nagyon apró, sötétben zseblámpafény mellett nehezen böngészhető ki. A nagy ködök és halmazok jelei viszont túlságosan nagyok, a Tejút síkjában egybefonódnak, összeolvadnak. Némi gyakorlattal e kis zavaró tényezők elhanyagolhatóvá válnak, és a térkép kitűnően használható. (B. L.)